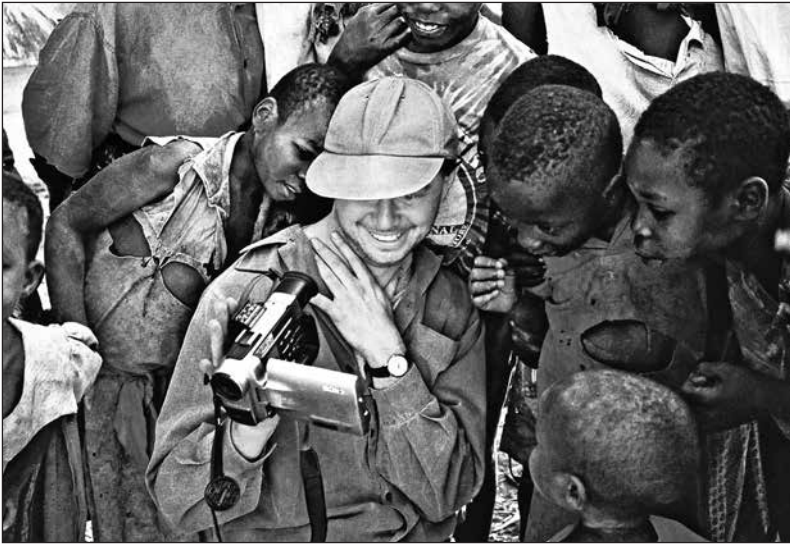

VERRE ONTMOETINGEN

Zambia, 1997

Andrew Solomon

VERRE ONTMOETINGEN
REIZEN DOOR EEN
WERELD IN VERANDERING

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

Vertaling

Chiel van Soelen, Pieter van der Veen, Josephine Ruitenbergen Kitty Pouwels

Van dezelfde auteur:

Ver van de boom. Als je kind anders is (2013)

Demonen van de middag. Een persoonlijke geschiedenis van depressie
(geactualiseerde editie, 2014)

© 2016 Andrew Solomon

Oorspronkelijke titel *Far and Away. Reporting from the Brink of Change: Seven Continents, Twenty-Five Years*

Oorspronkelijke uitgever Scribner, Simon & Schuster, New York

© 2016 Nederlandse vertaling Chiel van Soelen en Pieter van der Veen
(pp. 5-415, 511-535, 553-578), Josephine Ruitenbergen (pp. 451-509, 542-551),
Kitty Pouwels (pp. 416-450, 536-542) / Nieuw Amsterdam Uitgevers

Alle rechten voorbehouden

Tekstredactie Marianne Tieleman

Register Ansfried Scheifes

Ontwerp omslag Bureau Beck

Ontwerp binnenwerk Yulia Knol

Omslagfoto: Andrew Solomon leert rijden op een rendier, met zijn Tsaatangastheren in de provincie Khövsgöl, Mongolië (foto Eliot Bikales)

Auteursfoto Annie Leibovitz

Frontispice: foto Luca Trovato

NUR 508

ISBN 978 90 468 2152 7

www.nieuwamsterdam.nl/andrewsolomon

www.andrewsolomon.com

*voor Oliver, Lucy, Blaine en George,
die mij een reden hebben gegeven om thuis te blijven*

Think of the long trip home.

Should we have stayed at home and thought of here?

Where should we be today?

(...)

Continent, city, country, society:

The choice is never wide and never free.

And here, or there... No. Should we have stayed at home,
wherever that may be?

Elizabeth Bishop, 'Questions of Travel'

Inhoud

BERICHTEN VAN VERRE	13
Soyjet-Unie	
HET WINTERPALET	59
Soyjet-Unie	
DRIE DAGEN IN AUGUSTUS	73
Rusland	
DE SCHAAMTELOZE DECADENTIE VAN JONG RUSLAND	84
China	
CHINA'S IRONIE, HUMOR (EN KUNST) KUNNEN HET LAND REDDEN	117
Zuid-Afrika	
DE KUNSTENAARS VAN ZUID-AFRIKA: APART EN GELIJK	156
Verenigde Staten	
VLADI'S VEROVERINGEN	193
Taiwan	
'KOM NIET AAN ONS CULTUREEL ERFGOED!'	196
Taiwan	
OP ELK PALET EEN KEUR VAN POLITIEKE KLEUREN	221

Turkije	
ZEILEND NAAR BYZANTIUM	227
Zambia	
BETOVEREND ZAMBIA	234
Cambodja	
DE DRIE STAPPEN VAN PHALY NUON	243
Mongolië	
DE OPEN VLAKTES VAN MONGOLIË	250
Groenland	
HET GESPREK AANGAAN	262
Senegal	
NAAKT, ONDER HET RAMSBLOED, MET EEN COLA EN EEN ONTZETTEND GOED GEVOEL	273
Afghanistan	
ONTWAKEN NA DE TALIBAN	281
Japan	
MUSEUM ZONDER MUREN	298
Solomoneilanden	
LOFLIED OP DE SOLOMONS	303
Rwanda	
KINDEREN VAN SLECHTE HERINNERINGEN	314
Libië	
KRING VAN VUUR: BRIEF UIT LIBIË	330
China	
AL HET ETEN IN CHINA	369

China	
UITERLIJKE WEELDE VOOR INNERLIJKE VREDE: QIANLONG, DE TUIN DER AFZONDERING	382
Antarctica	
AVONTUREN IN ANTARCTICA	394
Indonesië	
WANNEER IEDEREEN GEBARENTAAL GEBRUIKT	407
Brazilië	
RIO, STAD VAN DE HOOP	416
Ghana	
IN BED MET DE PRESIDENT VAN GHANA?	438
Roemenië	
HOMO, JOODS, PSYCHISCH ZIEK EN SPONSOR VAN ZIGEUNERS IN ROEMENIË	443
Myanmar	
MOMENTUM IN MYANMAR	451
Australië	
VERLOREN AAN DE HORIZON	494
Dankwoord	505
Noten	511
Bibliografie	553
Register	579

BERICHTEN VAN VERRE

Ik was een jaar of zeven toen mijn vader me vertelde over de Holocaust. We reden in onze gele Buick over highway 9A in de staat New York en ik had hem gevraagd of Pleasantville inderdaad een plezierig dorpje was. Ik weet niet meer waarom een paar kilometer later het gesprek op de nazi's kwam. Wat ik me wel herinner, is dat hij dacht dat ik al van de vernietiging van de Joden wist en dat hij daarom niet uitgebreid inging op de concentratiekampen. Hij zei dat dit mensen was overkomen omdat ze Joods waren. Ik wist dat wij ook Joods waren en trok de conclusie dat het, als we destijds daar waren geweest, ons ook zou zijn overkomen. Ik vroeg mijn vader minstens vier keer om het uit te leggen, want ik dacht almaar dat iets me in het verhaal ontging, iets waardoor ik het beter zou begrijpen. Ten slotte zei hij kortaf, om een punt achter het gesprek te zetten, dat het hier ging om 'het zuivere kwaad'. Maar ik had nog één vraag: 'Waarom zijn die Joden niet gewoon vertrokken toen het mis ging?'

'Ze konden nergens heen,' antwoordde hij.

Op dat moment besloot ik ervoor te zorgen dat ik altijd ergens heen zou kunnen. Dat ik niet hulpeloos, afhankelijk of goedgegelovig zou zijn. Ik zou er nooit vanuit gaan dat omdat altijd alles goed was gegaan, dat ook zo zou blijven. Het gevoel dat ik thuis absoluut veilig was, was ik voorgoed kwijt. Ik zou vertrekken voordat de muren rond het getto zich zouden sluiten, voordat de spoorlijnen klaar waren, voordat de grenzen waren afgegrensd. Als er ooit midden in Manhattan een genocide zou dreigen, zou mijn paspoort gereed liggen, zodat ik naar een plek kon gaan waar ik welkom was. Mijn vader had gezegd dat sommige Joden door niet-Joodse vrienden waren geholpen, daarom was het zaak altijd vrienden te hebben die anders dan ik waren en die me onderdak of hulp konden bieden. Dus ging dat

eerste gesprek met mijn vader natuurlijk vooral over verschrikking, maar tegelijk ook over liefde. Geleidelijk begon ik te beseffen dat vriendschappen buiten je eigen kleine wereld je redding konden zijn. Mensen waren omgekomen omdat ze niet verder keken dan die eigen wereld. Dat zou mij niet overkomen.

Toen ik een paar maanden later met mijn moeder in een schoenenwinkel was, merkte de verkoper op dat ik platvoeten had en daardoor op latere leeftijd last van mijn rug kon krijgen (wat helaas klopte), maar misschien ook zou worden afgekeurd voor militaire dienst.¹ De oorlog in Vietnam beheerste de krantenkoppen en het idee had bij me postgevat dat ik na de middelbare school zou moeten gaan vechten. Een vechtpartij in de zandbak ging me al slecht af en ik moest er niet aan denken dat ik met een geweer in de jungle gedropt zou worden. Mijn moeder vond de oorlog in Vietnam een verspilling van jonge levens. De Tweede Wereldoorlog daarentegen was het voeren waard geweest en elke goede Amerikaanse jongen had zijn aandeel geleverd, al dan niet met platvoeten. Dat verschil wilde ik begrijpen. Waarom waren sommige oorlogen zo gerechtvaardigd dat mijn eigen moeder vond dat ik mijn leven daarvoor in de waagschaal diende te stellen, terwijl andere ons om de een of andere reden niet aangingen? Oorlogen vonden niet in Amerika plaats, maar wel kon Amerika je, terecht of ten onrechte, elders in de wereld de oorlog in sturen. Platvoeten of niet, ik wilde die plekken leren kennen, zodat ik mijn eigen oordeel kon vormen.

Ik was bang voor de wereld. Al hoefde ik gelukkig niet in militaire dienst en wist het fascisme tijdens het Nixon-tijdperk geen vaste voet te krijgen, een nucleaire aanval was altijd mogelijk. Ik had nachtmerries over een atoomaanval door de Sovjets op Manhattan. Hoewel toen nog niet bekend met de legende van de Wandelende Jood, maakte ik voortdurend vluchtplannen en zag ik een leven voor me waarin ik van haven tot haven trok. Ik stelde me voor dat ik ontvoerd zou worden. En als mijn ouders een keer erg vervelend deden, verbeelde ik me dat dat al was gebeurd, dat ik uit het huis van aardiger mensen in een aangename land was weggehaald en in dit nest van Amerikaanse waanzin was gedropt. Zo werd al vroeg bij mij de basis gelegd voor een angststoornis in mijn pubertijd.

Iets heel anders dan mijn preoccupatie met vernietiging en ondergang was mijn groeiende liefde voor Engeland, ook al was ik er nog nooit geweest. Mijn liefde voor alles wat Engels was, begon toen ik twee was en mijn vader me *Winnie the Pooh* begon voor te lezen. Later was dat *Alice*

in *Wonderland*, daarna *The Five Children and It* en vervolgens *The Chronicles of Narnia*. Voor mij werd de magie van deze verhalen evenzeer bepaald door Engeland als door de meeslepende fantasie van de schrijvers. Ik ontwikkelde een grote voorliefde voor marmelade en voor de Engelse geschiedenis die zo veel verder terugging. Als ik weer een van mijn nukken had, was de gebruikelijke reactie van mijn ouders dat ik niet moest denken dat ik de prins van Wales was. Ik begon te fantaseren dat als ik maar in Engeland wist te komen, me allerlei voorrechten ten deel zouden vallen (iemand om mijn speelgoed op te rapen, het duurste gerecht op het menu). Ik associeerde dat niet zozeer met afkomst als wel met de locatie. Zoals bij alle vluchtfantasieën ging het hierbij niet alleen om de bestemming, maar ook om wat ik wilde ontvluchten. Ik was een homoseksuele jongen die zich nog niet bewust was van zijn andere geaardheid en dus niet over een woordenschat beschikte om dat gevoel te duiden. Zelfs thuis voelde ik me een vreemde. Hoewel ik dat toen nog niet onder woorden kon brengen, begreep ik dat op een plek waar ik ook werkelijk een vreemdeling was, het intiemere karakter van mijn anders-zijn de mensen zou ontgaan.

Mijn ontluikende liefde voor alles wat Engels was, werd gestimuleerd door een babysitter. Als baby had ik last van buikkrampen, dus was mijn moeder op zoek gegaan naar iemand die haar één dag in de week wat verlichting kon geven. Ze plaatste een advertentie en maakte afspraken met verschillende sollicitanten. Op een dag ging de bel terwijl er niemand werd verwacht. Tot mijn moeders verrassing stond er een Schotse vrouw van middelbare leeftijd voor de deur. Ze was even breed als lang en kondigde aan: 'Ik ben de oppas. Ik kom voor de baby zorgen.' In de veronderstelling dat ze een afspraak was vergeten, nam mijn moeder Bebe mee naar mijn kamer, waar ik al na een paar seconden rustig werd en mijn beste maaltijd tot dan toe verorberde. Bebe werd ter plekke aangenomen. Pas later bleek dat ze op de verkeerde verdieping uit de lift was gestapt en niet bij ons op 11E maar bij de familie op 14E had moeten zijn. Maar toen was het al te laat. Tien jaar lang kwam Bebe op donderdag naar ons toe, maakte *sherrytrifle* voor ons en vertelde verhalen over haar jeugd op het eiland Mull. Als klein meisje had ze een portemonneetje gehad met daarop de namen *Parijs*, *Londen* en *New York* en ze had tegen haar oma gezegd dat ze op een dag al die plaatsen zou bezoeken. Haar oma had erom moeten lachen, maar Bebe heeft ze niet alleen alle drie bezocht, maar er ook gewoond.

Net als de personages in mijn geliefde Engelse boeken had Bebe iets ex-

centrieks en magisch. Ze had zelf ook iets van een kind en raakte nooit geïrriteerd, teleurgesteld of boos. Ze leerde me hoe ik mijn r's moest rollen. Haar scherpste terechtwijzing was af en toe een 'Gently, Bentley!' wanneer mijn broer en ik het al te bont maakten. Ik stelde me voor dat iedereen in Groot-Brittannië net zo dol op me zou zijn en dat daar kinderen bij de maaltijd zich nog een tweede keer van het toetje mochten bedienen, zelfs als ze hun groenten niet hadden opgegeten of hun huiswerk niet af hadden.

Ik was ook ontroerd door een verhaal over een ander Engeland, een verhaal dat me geruststelde als ik dacht aan de mensen die waren omgekomen omdat ze nergens heen konden. Onze naaste burens, Erika Urbach en haar moeder, mevrouw Offenbacher, waren Tsjechische Joden die een Engels inreisvisum hadden weten te bemachtigen toen de nazi's steeds repressiever werden.² Maar ze kregen dat visum voor hun reis door Europa pas toen hun Engelse papieren waren verlopen. Desondanks stapten ze in Praag op de trein. In Nederland wilde een functionaris hun de toegang ontzeggen, omdat ze niet in Engeland zouden worden toegelaten, maar mevrouw Offenbacher stond erop dat ze doorgelaten zouden worden, omdat hun transitvisum geldig was. Toen hun veerboot in Dover was aange-meerd en ze van boord waren gegaan, stond mevrouw Offenbacher een uur lang te kijken hoe de mensen door de grenscontrole gingen om te zien welke douanebeambte haar het vriendelijkst voorkwam. Ten slotte koos mevrouw Offenbacher (een mooie vrouw, zoals ook Erika een mooi kind was) weloverwogen voor een bepaalde rij. Toen de douanier opmerkte: 'Uw inreisvisum voor het Verenigd Koninkrijk is verlopen,' antwoordde ze kalm: 'Ja. Maar als u ons terugstuurt, worden we vermoord.' Er viel een stilte en ze bleven elkaar een hele tijd aankijken. Toen stempelde hij beide paspoorten en zei: 'Welkom in Engeland.'

Ik was dus op zoek naar een buitenlands toevluchtsoord, maar was tegelijk intens nieuwsgierig naar diezelfde wereld die ik zo bedreigend vond. Hoewel Engeland altijd het meest tot mijn verbeelding sprak, wilde ik ook weten wat Chinezen als ontbijt aten, hoe Afrikanen hun haar kaptten, waarom mensen in Argentinië zo veel polo speelden. Ik verslond boeken en dompelde me onder in Indiase sprookjes, Russische volksverhalen en *Tales of a Korean Grandmother*.³ Mijn moeder bracht een doos Kleenex mee waarop mensen in lokale klederdrachten stonden afgebeeld. Ik veronderstelde dat iedereen in Nederland op klompen rond klostte en alle Peruanen zwerige bolhoeden droegen. Ik stelde me voor hoe ik ze allemaal zou

ontmoeten en toen de tissues op waren bewaarde ik de doos. Ik wilde elk land in de wereld minstens eenmaal bezoeken, alsof voet aan land zetten in China of India op hetzelfde neerkwam als een bezoek aan Gambia of Monaco, of een tussenstop maken op de Bahama's.

Ik had het geluk dat mijn moeder van reizen hield. Ze bezocht Europa voor het eerst vlak na de Tweede Wereldoorlog. Ze was toen 22 en een bezoek aan het geteisterde continent gold toen nog als zoiets bijzonders dat haar vertrek vermeld werd in de krant van haar woonplaats. De eerste grote reis van ons gezin naar het buitenland ging naar Engeland, Frankrijk en Zwitserland. Ik was toen elf en in de jaren daarop vergezelden we vaak mijn vader op zijn Europese zakenreizen. Hij was nooit bijzonder geïnteresseerd in nieuwe plaatsen, maar in mijn moeder brachten onze toeristische trips het beste naar boven. Voordat we een plek bezochten, kregen we er van haar onderricht over. We lazen boeken die van belang waren, leerden over de lokale geschiedenis, verdiepten ons in wat voor eten we voorgeschoteld zouden krijgen en in de bezienswaardigheden die we zouden bezoeken. Mijn moeder plande alles. Voor elke dag stelde ze een reisplan op, zelfs hoe laat we moesten opstaan en naar het hotel zouden terugkeren. Een zo precies schema lijkt op het eerste gezicht misschien niet leuk, maar het was eigenlijk heel ontspannend, want zo konden we ons helemaal door de plek zelf laten verrassen. We hadden nooit haast. Mijn moeder zei dat je altijd ergens naartoe moest gaan alsof je er weer terug zou komen. Als je dacht dat het je enige bezoek was, zou je proberen alles te zien en daarom niet echt iets zien. 'Laat altijd iets over voor een volgende keer, iets wat je teruglokt,' zei ze.

Maar pas op de middelbare school begon ik deze geografische avonturen te verbinden met een meeslepend verhaal. Meester Donadio, mijn leraar geschiedenis in de eerste klas, was dol op gezwollen taalgebruik. Zo zei hij over een aantal belangrijke figuren (Ramses II, Pontius Pilatus, Catharina de Grote, Napoleon, Thomas Jefferson) dat ze op 'een kruispunt van de geschiedenis' hadden gestaan. Dus stelde ik me ze voor als dappere mannen en vrouwen die zich niets van verkeerslichten aantrokken en links- of rechtsaf sloegen terwijl alle anderen rechtdoor wilden gaan. Ik begon te beseffen dat zulke mannen en vrouwen weliswaar keuzes hadden gemaakt die het aanzien van de wereld hadden veranderd, maar dat die keuzes evenzeer door de omstandigheden waren bepaald. Volgens een andere leraar

was het onmogelijk vast te stellen of dergelijke leiders bewust geschiedenis hadden geschreven of alleen maar aan de eisen van het moment gehoor hadden gegeven. Ik weet nog dat ik in de eerste klas ook op kruispunten van de geschiedenis wilde staan, in de hooggestemde hoop die een puber eigen is dat als ik de gebeurtenissen op zo'n kruispunt zou kunnen beschrijven, ik zelfs de loop ervan zou kunnen beïnvloeden.

In 1980, tijdens mijn eerste jaar op de middelbare school, zou onze zangclub optreden in de Sovjet-Unie, maar de Sovjets waren een paar maanden eerder Afghanistan binnengevallen, dus gingen we in plaats daarvan naar Roemenië en Bulgarije. (Mijn debuut als solist, dat bijna mijn zwanenzang werd vanwege mijn sonore maar nogal luide bariton, bestond uit het zingen van het Spaanse volksliedje 'Ríu Ríu Chíu' in een verpleeghuis buiten Pleven, de op zes na grootste stad van Bulgarije.) Ik had nog nooit gehoord dat iemand deze landen had bezocht. Vóór ons vertrek kreeg ik van diverse docenten te horen dat Bulgarije een marionettenstaat van de Sovjet-Unie was en een vreselijke plek, maar dat Roemenië een moedige, onafhankelijke leider had, Nicolae Ceausescu, die weigerde aan de leiband van Moskou te lopen. Maar eenmaal in Bulgarije viel ons alleen maar een welgemeende warmte ten deel. Zelfs toen onze stersopraan Louise Elton en ik korte tijd door een groep zigeuners werden meegenomen, bleef de stemming vrolijk. In Roemenië daarentegen zagen we elke dag tekenen van onderdrukking die in schrill contrast stonden met de pogingen van onze gastheren ons ervan te overtuigen dat het een vrij en tolerant land was. Een patiënt achter een ziekenhuisraam wilde naar ons zwaaien maar werd ruw weggetrokken door een bewaker in legeruniform die onmiddellijk de jaloezieën liet zakken. Bedrukt ogende Roemenen benaderden ons op straat. Ze vroegen ons brieven voor hen het land uit te smokkelen, maar durfden geen gesprek aan te knopen. Op elke straathoek zag je grimmig kijkende soldaten. We mochten Boekarest niet verkennen omdat 'we hier in Roemenië geen leuk uitgaansleven hebben', een opmerking die we met groot plezier de rest van de reis bleven herhalen.

Toen we terug waren, vertelde ik dat Bulgarije een prettig land was maar Roemenië een griezelige politiestaat. Veel betweters vertelden me dat ik het helemaal bij het verkeerde einde had. Toen later de regimes ten val kwamen, bleek dat de Ceausescu's niet veel bewondering verdienden en dat het regime van Roemenië hoogstwaarschijnlijk het meest repressieve van Oost-Europa was. Dat was een goede les over intuïtie: oorden die op het

eerste gezicht plezierig lijken, kunnen sinister blijken te zijn, maar oorden die sinister aandoen blijken zelden plezierig.

Bijna dertig jaar later interviewde ik Saif al-Islam Kadhafi, de zoon van de Libische leider Muammar Kadhafi. Hij maakte in sommige opzichten een overtuigende indruk: hij droeg een prachtig Savile Row-pak, sprak vloeiend Engels, had goede maatschappelijke connecties en was elegant op een chique manier. Minder veelbelovend was dat hij ook egocentrisch was en een aperte leugenaar. Zijn luchthartige verhaal over het leven in Libië stond op zo gespannen voet met wat ik zelf gezien en gehoord had dat het wel performancekunst leek. Een paar jaar na mijn bezoek werd ik uitgenodigd voor een ontbijt dat een prestigieus genootschap op het gebied van buitenlandse politiek voor Saif Kadhafi had georganiseerd. Na zijn twintig minuten durende rede werden we allemaal uitgenodigd een vraag te stellen. Ik was verbaasd over de eerbied die de vragenstellers, veelal doorgewinterde diplomaten, aan de dag legden. Toen het mijn beurt was, zei ik: 'Wat u allemaal beloofd hebt te gaan doen is hetzelfde als wat u vijf jaar geleden beloofde en daarvan is tot nu toe niets terecht gekomen. Waarom zouden we er nu dan wel waarde aan moeten hechten?' Naderhand werd mij kwalijk genomen dat ik onbeleefd was geweest tegen een 'talentvol politicus' op wie de 'hoop voor Noord-Afrika' was gevestigd. Saif Kadhafi zit inmiddels gevangen en het Internationaal Strafhof heeft een arrestatiebevel tegen hem uitgevaardigd wegens misdaden tegen de menselijkheid na zijn rampzalige optreden tijdens de Libische revolutie, toen hij aankondigde dat er 'rivieren van bloed' zouden vloeien als er geen einde aan de volksopstand kwam. Een ooggetuige kan waardevoller zijn dan een politiek analist. Een buitenstaander die ooggetuige is, niet behept met vooropgezette ideeën, ziet soms de waarheid het best. Men moet zich nooit laten verblinden door een mooi pak.

De zomer na mijn eindexamen bezocht ik mijn vriendin Pamela Crimmins, die een baantje had bemachtigd als privéfotograaf van de Amerikaanse ambassadeur in Marokko. In die tijd waren er in Marokko geen mobiele telefoons en weinig vaste lijnen, dus hadden we van tevoren afgesproken dat Pamela me zou afhalen van de luchthaven van Rabat, de hoofdstad. Het was de eerste keer dat ik zo'n reis naar onbekende contreien alleen aandurfde. Het was nacht toen ik landde, maar er was niemand om me te begroeten. Ik was ten einde raad. Een man met een aftandse auto bood aan

me naar Pamela's appartementencomplex te brengen. Terwijl ik de trappen beklom, riep ik op elke verdieping 'Pamela', tot ik ten slotte een slaperige stem hoorde antwoorden: 'Andrew?' Achteraf gezien stelde het niet veel voor wat er die avond gebeurde, maar ik herinner me nog goed hoe bang ik werd toen ik op die onbekende plek niet wist wat ik moest doen. En die angst had evenveel te maken met mijn eigen onbeholpenheid als met eventueel dreigende gevaren.

Toen ik de volgende ochtend wakker werd, enthousiast over onze plannen om een toer door het land te maken, kreeg ik te horen dat Pamela een dringende opdracht had gekregen. Maar Ahmed El Houmaidi, een chauffeur van de ambassade, wilde zijn tante in Marrakesh bezoeken en ze stelde voor dat ik met hem mee zou gaan. De volgende dag nam ik samen met hem de bus. Ahmeds tante woonde aan de rand van de stad in een huis van B2-blokken dat rond een binnenplaats met een granaatappelboom gebouwd was. Voor haar was de komst van een vreemdeling een grootse gebeurtenis en zij maakte haar kamer voor mij vrij.

Die week liep ik elke avond met de mannen van het huishouden mee naar het Djemaa el Fna, het grote plein in Marrakesh, dat overdag één toeristenmassa is en 's avonds het middelpunt van het lokale sociale leven. Een paar van Ahmeds neven werkten er, dus bij het invallen van de avond hingen we er met zijn allen wat rond bij de goochelaars, verhalenvertellers en dansers. Bij thuiskomst wachtte ons een tajine-maaltijd. De vrouwen, altijd gesluierd, waren de hele dag bezig geweest met schoonmaken en koken. Nadat ze water over de handen van de mannen hadden gegoten, trokken ze zich terug en pas als wij klaar waren kwamen ze weer tevoorschijn om op te eten wat er over was. Het huis had geen stromend water en geen elektriciteit. Het dierbaarste bezit van Ahmeds tante was een radio op batterijen. Op onze laatste dag zei ze tegen Ahmed dat ze wilde weten wat de woorden van haar favoriete liedje betekenden en omdat Ahmeds te weinig Engels kende om ze te verstaan, riep hij mijn hulp in. 'Je tante zal wel moeite hebben om dit liedje te begrijpen,' antwoordde ik. 'Het heet "Girls Just Wanna Have Fun".'

Twee jaar later maakte ons gezin een reis naar de Galapagoseilanden, omdat mijn broer evolutiebiologie studeerde. Bij onze boottickets was ook een rondreis door Ecuador inbegrepen. Mijn ouders waren er niet in geïnteresseerd en de andere cruise passagiers evenmin. Dus hadden mijn broer en ik een gids alleen voor ons tweeën. Na bezichtiging van Quito